

TŐKE • PIAC • GAZDASÁG

II. évfolyam 4. szám 690 Ft

Magazinunk szerzői:

MATOLCSY MÁTYÁS–VARGA ISTVÁN

Magyarország nemzeti jövedelme
1924/25–1934/35

KÖZGAZDASÁG ÉS PÉNZÜGYEK

VARGA ISTVÁN–DR. KÖRÖSI ISTVÁN:

A világgazdasági válság helyzetképe

Az 1929–33-as világgazdasági válság és
a jelenlegi globális válságproblémák

VARGA ISTVÁN–PALÓCZ ÉVA:

A drágaságról

Néhány gondolat a „drágulásról”,
azaz az inflációról

PARTNEREINK

JOINT VENTURE SZÖVETSÉG

Jelentős probléma a hazai munkaerő-
hiány, de komplex megoldással
kezelhető lehet

**MAGYAR GÉPJÁRMŰIMPORTŐRÖK
EGYESÜLETE**

Értékelése a 2016. évi új gépjármű
forgalomba helyezési piacról

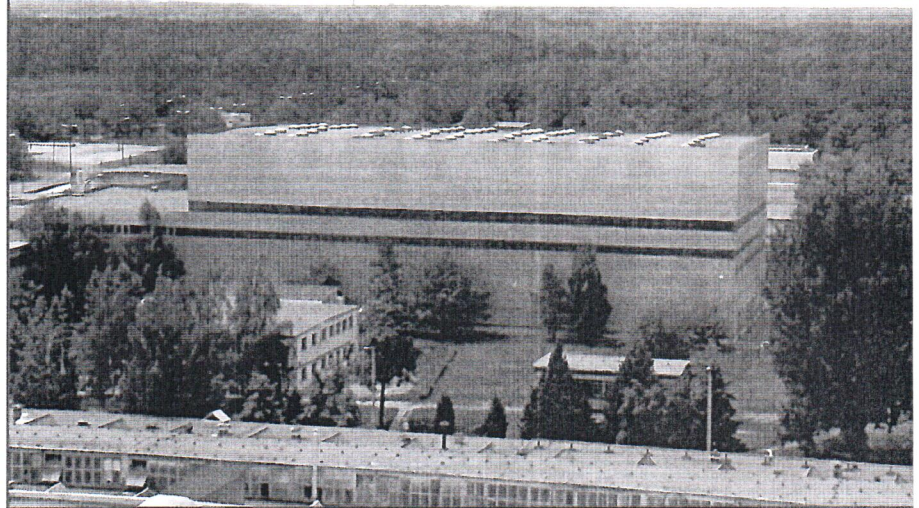
**MAGYAR LOGISZTIKAI, BESZERZÉSI
ÉS KÉSZLETEZÉSI TÁRSASÁG**

Még kitart a lendület

VILÁGUTAZÁS

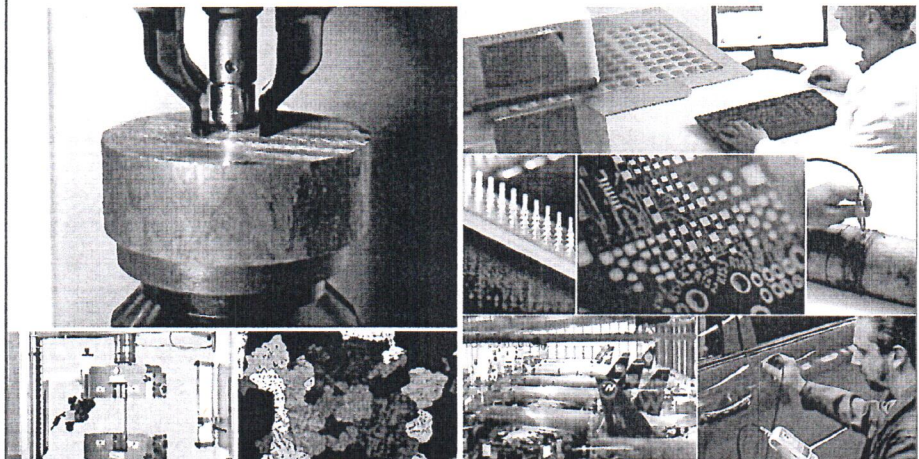

Hajdusági Iparművek Rt.

GRIMAS Ipari Kereskedelmi Kft. - Minden, ami anyagvizsgálat!

Roncsolásos és roncsolásmentes anyagvizsgáló berendezések és anyagok forgalmazója

Az 1929–33-as világgazdasági válság és a jelenlegi globális válságproblémák

Az 1929-33-as világgazdasági válság okairól és hatásairól Dr. Varga István professzor közvetlenül a válság után, 1934-ben átfogó elemzést tett közzé. Fontos elméleti és gazdaságpolitikai következtetései máig érvényes tanulságokkal szolgálnak, az azóta természetesen nagyon megváltozott világgazdasági környezetben is. Varga István rámutatott arra, hogy a válságoknak mindig hosszú távú előzményeik vannak, csak kitörésük időpontja lehet váratlan. Az 1929-33-as válság okai közül Varga kiemeli a spekulációs tényezőket, ugyanakkor hangsúlyozza, hogy „a válság huzamosságát mégis a termelés és a fogyasztás aránytalanságainak kialakulása idézte elő”. Ezek ma is súlyos, tartós krízistényezők, strukturális válságproblémák néven szokás összefoglalni őket.

A termelés és a fogyasztás egyensúlytalanságaival kapcsolatban Varga professzor részletesen bemutatja az ipari kapacitások túlméretezettségéből fakadó problémákat és a mezőgazdasági termékek árzuhanásának következményeit is. „A mezőgazdasági termékek nagy árhanatlása nem csak a mezőgazdaságot hozta világszerte válságba, hanem az egész világgazdaság szerkezetét is”. Fontos krízisprobléma volt az is az 1929-33-as nagy válság idején, hogy „a válság következtében a külföldről nyújtott kölcsönöket nagy tételekben kezdték visszavonni”. Korunk pénzügyi válságai idején is gyakran megtörténik ez a tőkekivonás, amely súlyosbítja az érintett országok helyzetét. A jelenlegi pénzáramlásokban viszont az ellenkezője is folyamatosan fennáll. A hitelezők a pénzügyi válságba került országokba óriási léptékben további hiteleket pumpálnak, de a „megnőtt kockázatra” hivatkozva egyre magasabb kockázati felárral és kamattal. Így az adósságcsapdába került országok helyzete az adósságspirál miatt exponenciálisan romlik.

Korunkban a részvényárfolyamok mesterséges, spekulatív feltornászása, a részvényindexek „szárnyalása” a jól spekulálóknak busás hasznot hoz, de a reálgazdasági teljesítménytől való elszakadás, a részvénybuboré-

kok – a többi pénzügyi buborékhoz hasonlóan, – a luftballon kipukkadásával fenyegetnek. Varga István mély elemzésében rámutat a kamatok és az árfolyamok alakulásának fontos szerepére is. „A tőzsdei hosszmozgalmom ugyanis hatalmas spekulációs pénzszükségletet idézett elő, amely előbb-utóbb a pénzpiaci kamattételeket is jóval magasabbra emelte...”.

A Nemzetközi Valutaalap (IMF) az általa nyújtott hitelekért cserébe súlyos restriktív gazdaságpolitikai lépéseket vár el a hitelfeltevő országoztól, amelyek a közkiadások megnyirbálása révén a növekedési ütem és az életszínvonal további hanyatlásához vezetnek. A csökkenő gazdasági teljesítmény mellett az adósság visszafizetési terhei még nagyobbá válnak, tartós pénzügyi ellehetetlenülés következhet be. Ezért a magas adósságállomány szisztematikus, következetes leépítése fontos feladat. Az adósságot csökkentő országok növekedési kilátásai, versenyképessége és világgazdasági pozíciói is rendszerint javulnak.

Jelenleg nincs gazdasági válság Európában és a világgazdaságban, ha ezen a fogalmon a bruttó hazai termék (GDP) egymást követő három (vagy – mások szerint – négy) negyedévben történő visszaesését értjük. Növekedés van, bár annak üteme erő-

sen ingadozik. A legutóbbi három évben a növekedés mérséklődő ütemű Európában is, sőt Kínában is, ami kihat az egész világgazdaságra.

Korunkban négy fő folyamat zajlik: 1. a globalizáció, 2. az integráció, 3. a nemzetállamok szerepének átalakulása, 4. a regionalizmus és szubregionalizmus erősödése. A globalizációnak, a világméretű összefonódás, az egymásrautaltság és a függési rendszerek kialakulásának és erősödésének egyaránt vannak pozitív, semleges és negatív hatásai. Pozitív hatása a fejlődésre: a tudományos vívmányok, az orvosi technika, a gyógyszerek, a K+F eredményeinek világszintű elterjedése, az információs és kommunikációs technikák globális elérhetősége, a földrajzi távolságok összezsugorodása – a légi közlekedés révén globálisan, a korszerű közúti és vasúti hálózatok révén lokálisan, – a távolsági turizmus lehetőségei, az egyének és a vállalatok nemzetközi mozgásterének növekedése, a szabad pénzváltás és pénzáttalások lehetősége és hosszan sorolhatjuk tovább. E pozitív vívmányokhoz való hozzáférés nagyban javította az élet minőségét az elmúlt évtizedekben, ugyanakkor a hozzáférés lehetőségei egyenlőtlenek és a differenciálódás is felgyorsult a világgazdaságban.

A pozitív vívmányok terén is azonban sok visszasságot, negatív mellék-

hatásokat találunk. Nem csak a járványok leküzdése halad előre, hanem új járványok is megjelennek és gyorsabban terjednek. A nemzetközi kereskedelem és a pénzügyi áramlások szabadságának növekedése megnövelte a belföldi piacok sebezhetőségét, erősödött a hazai termékeket kiszorító hatás. Nem csak a pozitív hatású pénzáramlások nőttek meg, hanem a globális tőkék spekulatív mozgása is, sőt az utóbbi jóval gyorsabb növekedést mutat a reál beruházásokhoz viszonyítva. A kisméretű gazdaságok pénzügyi nyitottságával egyúttal sebezhetőségük is megnövekedett. Az Európából kiáramló külföldi közvetlen beruházások (FDI) egyszerre jelentik a tőke, a technika és a munkahelyek exportját, a beruházások és a munkahelyek külföldre telepítését, de egyúttal új hazaiakat is teremtenek, nagyságrendben kisebb számban, de jóval nagyobb hozzáadott értékkel.

Korunk legfőbb válságjelenségei a globális problémák kiéleződésével és romboló hatásaival függnek össze. A globális válságproblémák az 1970-es évek eleje óta sokasodnak és súlyosbodnak. A gazdasági növekedés és a pénzügyi egyensúlyhiányok együttes, párhuzamos kezelése ritkán és kevéssé sikeres a világgazdaságban. A reál gazdaság lassabban fejlődik, mint a pénzgazdaság, a világban lévő pénzmennyiség és áramlásának növekedése aggasztó méretű globális pénzügyi luftballon kialakulásához és felfúvódásához vezetett.

A világproblémák sorában a környezetszennyezés miatti válság aggasztó méreteket öltött. Az ökológiai lábnyom azt jelzi, hogy egy ember a világ különböző térségeiben a Föld hasznosítható területéből mennyit vesz igénybe ételme megtermeléséhez, létfenntartásához, lakás- és energiaigényének fedezésére, az általa termelt hulladék és szennyező anyagok elhelyezésére, illetve ezek újrafeldolgozásához. Ez a mutató nagyon megnőtt és az emberiség átlagosan is az ökológiailag fenntarthatatlan fejlődés állapotába lépett, azaz a természeti erőforrások túlzott kizsákmányolása

miatt a regenerálódás jelenleg nem biztosított. Az édesvíz-készletek felhasználásának növekedése és regenerálódásuk romlása miatt a tiszta ivóvíz biztosítása korunk legnagyobb világproblémái közé tartozik, de a következő 20-30 évben a helyzet drámai kiéleződése várható. A környezeti károk miatti felmelegedés negatív hatásait és a védekezés fontosságát a 2015. decemberi párizsi klímacsúcs-konferencián határozatlanul rögzítették, de a megvalósítás konkretizálása és a finanszírozási források előteremtése sürgős világméretű koordinált cselekvést igényel.

Az ökológiai világválság fő tényezői a következők: a meg nem újuló természeti erőforrások csökkenése, a megújuló erőforrások fokozódó szennyezése és degradációja, a biodiverzitás leépülése (például az állatfajok és ezáltal a táplálékbázis csökkenése), az édesvíz-készletek csökkenése, a termőföld eróziója, az üvegház-hatású gázok mennyiségi növekedése és az ózonréteg vékonyodása, a savas esők pusztítása és az esőerdők fogyatkozása, a hulladéktermelés mennyiségének növekedése.

Drámai válsághelyzetet okoznak a demográfiai gondok világszerte, a fejlődő országokban a túlnépesedés, a szegénység, sőt az éhezési problémája, a fejlett országokban pedig a bevándorlás nélkül számított népesség jelentős csökkenése és a bevándorlás rendkívüli méretű többletköltségei, a rendelkezésre álló infrastruktúra túlterhelése, a lakáshiány újra-termelődése.

A 2008-09-es gazdasági-pénzügyi válság az Amerikai Egyesült Államokból indult ki és terjedt át először Európára, majd tovább. Ma már világosan látszik, hogy e válság lényege a gazdasági aránytalanságok kiéleződése, a pénzügyi egyensúlyhiányok drámai megnövekedése, a strukturális egyensúlyi problémák, az intézmények és a gazdasági-pénzügyi eszközrendszer hiányosságai és alkalmazásuk válsága.

A 2008-09-es válságon túljutott a világ, de a gyökerei megmaradtak.

A reálgazdasági növekedés beruházásokat igényel. Ehhez pedig tőkére, a beruházások megtérülését biztosító környezetre, vásárlóerő-növekedésre és piacbővülésre egyaránt szükség van. A beruházások növelését reál megtakarításokra kell alapozni, mert a kizárólag hitelből való növekedés korszaka lejárt. A beruházások azonban csak akkor valósulnak meg, ha a várt (kalkulált) jövőbeni nyereség biztosított, azaz megéri beruházni. A másik fontos feltétel a piacok bővülése. Csak akkor érdemes bővíteni a termelést, ha a piacokon a felvevőképes, azaz a fizetőképes kereslet növekszik. Ennek biztosításában a nemzetgazdasági ösztönző gazdaságpolitikának és az előretekintő, stabilan jól kalkuláló vállalati politikáknak döntő szerepe van. Az 1929-33-as, az 1974-75-ös és a 2008-09-es válságok tanulságai összefoglalóan arra a következtetésre vezetnek, hogy az állami gazdaságpolitika és a vállalati fejlesztéspolitikák minél jobb összehangolására van szükség. Az említett történelmi válságok elmúltak, a válságproblémák azonban megmaradtak. Ezért a válságok után is válság van. Nem a klasszikus gazdasági növekedési válság, hanem a strukturák, az intézményrendszerek, az eszközrendszerek és a nemzetközi együttműködés válsága.

A válságkezelésnek a globális problémák kezelésére kellene összpontosítania. A sokat elemzett fenntartható fejlődés feltételeinek biztosítására van szükség. Ez jó strukturában megvalósuló, tartós növekedési pályát biztosító, hosszú távú, az erőforrásokat hatékonyan felhasználó, környezetbarát és kiegyensúlyozottan finanszírozható fejlődést jelent. A ciklikus konjunkturális ingadozások fennmaradnak, de a mai válságkezelésnek az ökoszociális piacgazdaság kiépítésére kell(ene) koncentrálnia. Ehhez a természeti, a humán és a tőke erőforrások megfelelő összehangolására van szükség.

Dr. Körösi István
az MTA KRTK
Világgazdasági Intézet
tudományos főmunkatársa,
a PPKE docense